

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

A lapot szellemi és anyagi tekintetben illető mindennemű postai küldemény, a hirdetések szövege és ára, valamint az esetleges reklamáció is a lap tulajdonosához: Noszko István lelkészhez Rákospalotára (Pest megye) küldendő. ☒ ☒

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

NOSZKO ISTVÁN

rákospalotai lelkész.

FŐMUNKATÁRSÁK:

SCHOLTZ ÖDÖN JAHN JAKAB BLATNICZKY PÁL
 utfalvi esperes-lelkész kiskéri lelkész. cinkotai lelkész.

DUSZIK LAJOS

szatmári lelkész.

GÖMÖRY JÁNOS

eperjesi főgym. igazgató

Megjelenik hetenként evv iven

A lap ára:

Egész évre 14 K

Félévre 7 K

Egyes szám ára 40 f

Hirdetések és pályázatok ára:

Egész oldal 40 K

Állandó hirdetésenkénti ára 20 K

TARTALOMJEGYZÉK: VEZÉRCIKK: **A fakultás.** — **A MELE választmányának ülése.** — **Irodalom.**
 Belélet. — Pályázatok és hirdetések.

A fakultás.

Az örömmek, büszkeségnek és reménynek el nem fojtható érzésével olvastuk, szívtuk a lelkünkbe azt a rövid hirt, hogy a theol. fakultási bizottság ülésezett. Tehát mozgunk, élünk. Keressük az utat a teljesebb mozgáshoz, a szabadabb érvényesüléshez.

De levett kalappal, tüzes lelkesedéssel köszöntjük a bizottságot — *egyhangu* határozatáért, melylyel kimondja, hogy *az egyetemmel szerves kapcsolatba hozott theol. fakultást* akar. Mégis van valami időérzéke a lelkeknek. Hasonló lehet a növények ösztönéhez, melylyel kidugják fejüket a rögök alól, ha jön a meleg tavaszi szellő. Megérezzük, hogy jön a nagy jubileum s benne jön ébreszteni, magához emelni, vagy lesujtani, dicsérni, vagy karhozatni a Luther lelke. Nincs, nincs itt helye semmi tétovázásnak. A kis átmérőjű érdekek ma halványuljanak el. Akik a horizonton állanak, csak messze előre nézzenek s mikor a jövő utját nézik ki, a partikuláris hagyomány-féltés keskeny vicinális vágányait hagyják el. Így neki lendülve, a közös egyetemes célt megrögzítve, a szűkebb látóhatáru szempontokat mellőzve, így megérintve, megihletve az alkotás lelkétől, megteremtjük a fakultást.

Az egységes törekvés ellenálthatlan ereje majd elbűvöli azokat is, akik ma

még nem tudnak egészen elszakadni a helyi érdekek vonzaskörétől és azokat is, akik már szokás szerint egy előkelő kézlegyintéssel intéztek el bennünket.

Mi az óraketyegésből is riadót hallunk; az is muló percek halálharangja. Amennyit késtek eleinte, annyival nagyobbat akarunk lépni, hogy végre célnál legyünk. Amint közeledik a jubileum, úgy ismerjük fel a kényszerült (hisz mi üldözött egyház voltunk) elhajlást igazi rendeltetésünktől. Mi a tudományos hit egyháza vagyunk. Nekünk kellene az iskolák, nem azért, hogy bennük felekezeti érdekeink szerint formált paedagogiai mintába öntsük a generációk lelkét, hanem hogy az örök emberi fejlődés szerint érdekeit megóvjuk, hogy a szabad gondolatban, a becsületos kritikában rejülő nagy kulturérdeket megóvjuk.

A mi igazi szószekeink egyetemi kathedrák voltak. A reformáció gondolatai egyetemekről, a tudomány tüzhelyeiről röppentek szét a lelkekbe. A mi hit-hőseink egyben a nemzeti kultúra és az egyetemes művelődés hőszói.

Mi tehát csak régi örökségünkhöz, melytől jogtalanul és igazságtalanul elűtöttek, akarunk hozzájutni. Mi nem a felekezetünk lobogó szineire akarjuk átfesteni a legmagasabb iskola tanszékeit, nem a tudomány sasszárnyait akarjuk átkötözgetni dogmatikánk békóival, csak

a méltó magaslatra förekszünk, honnan messzebbre látszunk; beleakarunk kapcsolódni a tudományos élet áramkörébe, hol hatások cserélődnek ki bennünk és általunk, hol *tanár és tanítvány többet vehet, hogy többet adhasson.*

Ez tudományos érdek. Viszont arra csak úgy első elgondolásra mutatok rá, hogy theol. fakultásunknak az egyetem szervezetébe leendő tényleges beillesztésével nyerni fogunk egy fölöttébb értékes *gyülekezeti elemet*, a tudományosan képzett ifjúságot, mert adva lesz a lelkesjelöltjeink és a tudományos pályák tanuló ifjai között a *belmissziós* érintkezés.

Ez is egy gyümölcs, mely lefog hullani a fakultás fájáról, csak ráznunk kell. Máig az atheista szabadgondolkozók és a „keresztések” állottak a homloktérben, egyetemeink ifjúságából a sivár materializmus és a merev konfesszionizmus volt az egyetemi szellemélet két sarka; vajjon nem a mienk-e a hívattás, hogy a világszemléletében felvilágosult, de szívében a hit szikráját még annyi elfojtó hatás dacára is megőrzött ifjúságot, a jövő komoly vezető egyéniségeit ne hagyjuk ingadozni?

Ma nem tudjuk belátni a fakultássá szervezésben rejlő nagy értékes hatások egész tömegét, csak érezzük, hogy nagy nyereség egyházunkra, melyet áron is meg kell vennünk.

Úgy van beállítva ezidőszerint a kérdés, hogy az csupán anyagiakon mulik; a tanügyi kormány, tekintettel az állam pénzügyi helyzetére zárkózott el kérelmünk teljesítése elől. Tehát ez is, mint nálunk minden: pénzkérdés. Ha az és csak az: ejtsük módját a pénz előteremtésének.

Luther lelke, ez a kemény, elszánt akaratú lélek ihlesse meg az intézőket. Az Ő kezével zörgessünk azokon a ma még előttünk — a „tökéletes egyenlőség és viszonyosság” dacára bezárt egyetemi kapukon.

„Zörgessetek és megnyitfatik”. Csak erősen zörgessetek.

A MELE választmányának ülése

Lelkészs egyesületünk választmánya márc. 28-án Budapesten a Deák-téri kis teremben tartotta tavaszi rendes ülését *Raffay* Sándor elnökle mellett. A választmányi tagok és tisztviselők az elfoglalt l'só Vince v. tag kivételével, mindnyájan megjelentek ez alkalommal. Az ülést reggel 9 órakor az elnök buzgó imával nyitotta meg. Majd elmondotta azon körülményeket, amelyek a mai ülést — dacára a nehéz utazási viszonyoknak — szükségessé tették; egyrészt beszámolás a kiosztott munkáról, másrészt a reformáció emlék-ünnep közeledése, a hasoncélú egyesületekkel való együttműködés, a mindennapi élet követelményei mind arra köteleznek, hogy magunkat a közrehatás munkájából ne vonjuk ki. Minden egyes ülésünk a jövőnek az irányítása és megalapozása kell hogy legyen. A legközelebbi feladatunk is a világháborúval függ össze. Hogy miképen vette ki részét lelkészi karunk minden egyes tagja a nagy küzdelemből, annak megállapítása most nem célunk, de hogy ezentul mint kell résztvennünk tovább a békekötés után is a sebek gyógyításában, a hadi árvák elhelyezésében, a rokkant és más ügyek támogatásában és előrevitelében, ezek a kérdések fontos feladatunkat kell hogy képezzék. Mert például a hadi árvák sorsát az országos gyermekvédő Liga kezére bízni annyit jelentene, mint sok ezer evang. árvát kiszolgáltatni az *épen nem* evangélikus nevelésnek. Azért már most kell minden egyes lelkésznek gyülekezetében a *hadi árvák összeírását* teljesíteni, s azoknak *hithű családoznál való elhelyezéséről gondoskodni*, ami annál inkább könnyű, mert az állam minden egyes hadi árva ellátásáért bizonyos összeget fizet. — Elnöki bejelentései során üdvözli *Holkó* Mihály v. tagot, akit a strázσαι egyház hívott meg egyhangu bizalommal lelki pásztorának s jelenti, hogy *Mohácsy* Lajos lelkésztestvérünknek jogi doktorrá avatása alkalmával az ünnepélyes aktuson megjelent és őt egyesületünk nevében szívből üdvözölte. Sajnálattal utal a nem örvendetes eseményekre is, mint a milyenek *Stettner* főesperes, *Mrva* György és *Tomka* Gusztáv egyesületi tagoknak elhunytá, s az egyházi sajtóból eléggé ismeretes gádorosi eset is. Bemutatja végül az ORLE, a Rabbi egyesület és a soproni felső esperesség üdvözölő iratait, a melyekkel egyesületünket végleges szervezkedése alkalmából felkeresték.

Mult választmányi ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után a jegyzőkönyvi pontok nyomán jelenti az elnök, hogy az egyházi lapok szerkesztőihez az elrendelt kérő iratot elküldötte, melyre *Lombos* A. és *Szimonidesz* L.

szerkesztők válaszoltak. Dálaszuknak felolvasása után a választmány az elnök eljárását helyeslőleg tudomásul veszi s a válaszokból nem kíván következtetést levonni, sőt a sajtóval szemben ápolni kívánja továbbra is a jóindulatot. Ezen válaszok legjobban igazolják, hogy mennyire volt szükség a kérés elküldésére. A választmány utiköltségeinek megtérítése céljából az egyes kerületekhez az elnök a kérvényeket beadta, s mind a 4 püspökünktől biztató választ kapott. Azon lelkészekhez, akik még nem tagjai egyesületünknek, a felhívás szét lett küldve. Ezen felhívás folytán eddig 61 lelkész és 2 theologiai tanár lépett be az egyesületbe. Jelenti elnök, hogy a dunántúli egyházkerület evangéliumi egyesületének kiadásában megjelent „Háboru és vallás“ című s vallásos estélyekre szánt felolvasásokat tartalmazó füzet Kapi Béla szerkesztésében. Tekintettel a nagy áldozatkésztségre, amellyel a dunántúliak ezen füzetet kiadták, a választmány melegen ajánlja a lelkésztestvéreknek ezen füzet megrendelését, s az iskolai könyvtárak részére való beszerzését. Felkéri továbbá a lelkésztestvéreket, hogy a háborus felolvasásaikat az egyesület titkárához beküldeni sziveskedjenek azon célból, hogy azok megbíráltatván, egy füzetben kiadásának. Mert a mostani tapasztalatoknak a leszögezéséből kell majd tanuságokat s következtetéseket levonnunk a vallásos élet s vallás tanítás szempontjából a jövőre nézve. Mert bár nem tudjuk, hogy mi lesz a háboru után, még is bizonyos az, hogy a hitoktatásban s általában egész egyházi pedagógiánkban nagy változásnak kell történnie s mint vezéreszmének: *a szeretetben való szolgáltnak* kell érvényesülnie. Dégül napirend előtt a választmány őszinte részvétét fejezi ki a bejelentett 3 egyesületi tag elhunytá felett s multkori határozatát megváltoztatva, — tekintettel a nyomdai munkás hiányra és a papir drágaságra — kimondja, hogy a mult évről szóló jelentés most ne adassék ki, hanem a viszonyok javultával a mult és a folyó évről szóló jelentések együtt adassanak ki, de hogy az egyesület tagjai s egyházunk közönsége minél jobban legyenek tájékozva az egyesület működéséről, négy választmányi tagot felkér arra, hogy a négy egyházi lapunkat bő tudósítással lássák el.

Vitális Gyula egyleti pénztáros jelentést tesz az egyesület 1915 évi taglétszámáról és pénztári állapotáról. A mult év végén volt 5 alapító, 330 rendes és 5 pártoló tagja az egyesületnek, összesen 340 tag. Ezek közül volt 332 rendes lelkész, 6 nyugdíjas lelkész, 1 vallás tanár és 1 theologiai tanár. A folyó pénztárban *bevétel* volt: áthozat az 1914 évről 232.13 kor., pénztár-

zeti kivét 533.49 kor., tagsági díjakból befolyt 1266 kor., törzsvagyon kamatja 37 kor., vegyesekből 4 kor., összesen 2072.62 kor. *Kiadás:* pénztárüzemi betét 1382 kor., lelkészek fiait támogató egyesületnél alapítói díj 200 kor., törzsvagyongyarapítására 131 kor., vegyesekre 22.68 k., Összesen 1735 kor. 68 fill. Pénztári maradvány 336.92 kor. Vagyon 2341.73 kor. (gyarapodás 1054.94 kor.) törzsvagyongyarapodás 155.38 kor.) törzsvagyongyarapodás 155.38 kor.) törzsvagyongyarapodás 155.38 kor., tagsági díj hátralékok összesen 180 kor. A választmány a számadásokat tudomásul veszi s elhatározza, hogy a tagdíj hátralékokat a pénztáros a legnagyobb eréllyel szedje be, mert az egyesületeknek és társaságoknak a megölője a hátralékok szaporodása. A titkári jelentés tudomásul vétele után a napirendre tér át a választmány.

Dr. Halmi Béla a lelkészek anyagi helyzetének rendezéséről tartott igen értékes és tartalmas előadást. Eszerint a jövőben a lelkészi fizetések gyökeres rendezését csak az állam támogatásával s az 1848 XX tc. teljes végrehajtásával s egész egyházipolitikánkunk ezen törvénycikk elveire való teljes megváltoztatásával lehet elérni. Addig amíg ez elérhető lesz egy *lelkész fizetési alapot* kell teremtenünk s e célból a mostani államsegély felhasználására egyházunknak *szabad kezét* kell nyernie, az egyház *közigazgatási költségeit* apasztania s azon kiáltó aránytalanságokat, amelyek az államsegély az egyes felekezetek közötti felosztásában egyházunk hátrányára rejlenek, meg kell szüntetni. *Duszik Lajos* mint ezen kérdés korreferense, igen alapos, s a kérdés történeti részét is megvilágító tanulmányát adja elő, s előterjeszti a maga határozati javaslatát. A választmányi tagok igen alapos eszmecsere után, mivel ez a kérdés most a zsinat asztalán van, csak az általános elvekben állapodtak meg, s ezen elveket a zsinat elé fogják juttatni. A választmány ragaszkodik az egyesületnek már kifejezett azon álláspontjához, hogy a *lelkészek fizetése a középiskolai tanárok mindenkorai fizetésével egyenlő legyen*, s ezen kívül a *családi pótlék rendszeresítését* is kívánja. A *lelkész segélyezési alap fenntartását*, s gyarapítását óhajtja. Az államsegély felhasználását illetőleg egyházunk részére *szabad kezét* óhajt, s végül a lelkész fizetés rendezésére vonatkozó reformot az *ORLE-val egyetértőleg* óhajtana megvalósítani, s azért a testvér egyesület ezen elvekhez való szives hozzájárulását kéri.

Révész János nyugdíj intézetünk szabályrendeletének azon hátrányait emeli ki tanulmányában, amelyek az állami tisztviselők nyugdíjintézetének szabályzatával ellentétben vannak. Most, amidőn 2 év múlva szabályrendeletünk revízió

alá kerül s új matematikai mérleg lesz készítve, szükséges, hogy a lelkészek egyeteme hangot adjon, miképen óhajtja a revíziót. *Noszkó István* korreferens az előterjesztett hátrányokkal szemben a szabályrendelet előnyeit emeli ki, amelyek főleg abban állanak, hogy szabályrendeletünk már 5 évi szolgálat után enged nyugdíjat munkaképtelenség esetére és hogy a lelkésznek szolgáltára való tekintet nélkül adja meg a lelkészi özvegy- és árváknak az igényelt teljes díjat. Ezért az állami tisztviselők másfél százalékos hozzájárulásával szemben a lelkészek szívesen fizetik a 3 százalékos hozzájárulást. Egyebekben a referens javaslatait elfogadja, s főleg hogy a lelkészi szolgálati idő 35 évre szállíttassék le, hogy a nyugdíjigény maximum töröltessék, hogy az özvegy a nyugdíjigény 50 százalékát kapja, hogy az árvák neveltetési járuléka a szükséghez képest felemeltessék. A választmány az előterjesztett javaslatot elfogadja, s határozatilag kimondja, hogy kérni fogja, miszerint nyugdíj intézett szabályrendeletünk a revízió alkalmából a nyújtott előnyök további megtartásával az állami tisztviselők nyugdíjszabályzatával lehetőleg összehangba hozassák, hogy ezáltal is a tehetséges ifjaknak a lelkészi pályára való jövetelét előmozdítsuk, amikor az államéval egyenlő, sőt bizonyos tekintetben előnyösebb nyugdíjat biztosítunk lelkészeinknek.

Isó Vince távol levő v. tag a reformáció 400 éves évfordulójának megünneplésére vonatkozó munkáját *Paulik* János korreferens olvasta fel s kísérte saját megjegyzéseivel. A választmány a javaslatot elfogadja s azt átirat alakjában a püspök urakkal közli azon kérelemmel, hogy azt elfogadni szíveskedjenek, s a lelkészekkel az ünnepély egyöntetű megtartása céljából körrendelet alakjában közölik. *Paulik* János azon eszméjét, hogy a jubileum alkalmából minden egyházközségben egy alap létesíttessék, amelynek kamataiból minden egyes házasságra lépő pár az esketési szertartás alkalmával egy bibliát kapjon a kezébe s feles jövedelme énekeskönyvek és vallásos iratok terjesztésére fordíttassék, helyesli, s annak megvalósítását a lelkésztestvéreknek melegen ajánlja. *Pröhle* Henrik azon eszméjét, hogy minden lelkész foglalkozzék a reformációval s főleg *Luther* irataival, amelyek már magyar nyelven is megjelentek, s tanulmányozza a saját gyülekezetének multját, s írja meg gyülekezetének történetét a reformáció emlékére, szintén helyesléssel fogadja s ajánlja a lelkész testvéreknek. *Bancik* Sámuel v. tag indítványára a választmány megkeresi a *Luther* társaságot, hogy *Luthernek* népszerű életrajzát, irassa meg és adja ki, s azon kívül a reformá-

ció jelentőségét méltató népszerű iratot is, s igen helyesnek tartja egyes gyülekezetekben bevezetett azon szokást, hogy a reformáció emlékünnepeinek délutáni istentiszteletén *Luthernek* életrajzát olvassák fel, s ezen szokás bevezetését az összes gyülekezetekben kívánatosnak és szükségesnek mondja ki. Végül a 400 éves évfordulót október 31-én és nem a hozzá legközelebb eső vasárnapon óhajtja megünnepeletetni.

A protestáns tábori lelkészek rendezetlen szolgálati ügye a háboru alatt sajnos nem rendezhető, az elnök azonban az adatokat beszerelte. A választmány felkéri *Jánosi* Lajos esprest, aki ez ügyben már sok tanulmányt végzett, hogy az új adatok felhasználásával a legközelebbi közgyűlésre javaslatot készíteni szíveskedjék. — A gádorosi eset felett a választmány sajnálkozását fejezi ki, s főleg azért, hogy a gádorosi anyaggyülekezet leány egyházzá óhajt visszafejlődni.

Noszkó titkár indítványára a választmány felkéri az elnököt, hogy a tábori lelkészek részére szükséges imakönyv és egyéb vallásos iratok kiosztását vállalja el, továbbá felkéri az egyesület összes tagjait, hogy könyvtárukban nélkülözhető vallásos iratokat, s katovánknak szánt imakönyveket az elnöknek (Budapest IV. Deák tér 4) beküldeni szíveskedjenek s e célra szolgáló adományokat is hozzájuttassák, hogy ő egyesületünk nevében is imakönyvekkel és vallásos iratokkal szolgálni tudjon. *Paulik* János a féláru vasuti jegy kedvezmény az ORLE-val együtt való kérését indítványozza. Elnök felvilágosítása után a választmány a lépések megtételét a háboru utánra halasztja, addig is kéri az elnökséget, hogy, mivel azt más egyesületek is megkapják, esetről esetre eszközölje ki a kedvezményes vasuti jegy igazolványokat.

Hogy az egyházmegyei és kerületi lelkészegyesületek és az egyetemes lelkészegyesületünk között az alapszabályszerű szervezés összefüggés fenntartassék, a választmány ez uton is felkéri az egyházmegyei és a kerületi lelkészegyesületek és értekezletek elnökeit, hogy működésükről részletes jelentéseket, a közgyűlések és értekezletek alkalmával felolvasandó munkákat, amelyek egyetemes érdekűek s főleg a kitűzött püspöki kérdőpontokkal foglalkoznak és az elfogadott, határozatokat vagy előterjesztett javaslatokat egyesületünk elnökéhez kellő időben elküldeni szíveskedjenek, hogy ezeknek feldolgozása s az őszi közgyűlés elé való terjesztése lehetséges legyen.

A tárgysorozat ki lett merítve, elnök megköszöni a választmányi tagoknak fáradságát, érdeklődését, kitartó munkáját, amellyel egyesü-

letünk ügyeit mai, 7 órát igénybe vevő tanácskozás alkalmával kísérték, az ülést imával fejezi be.

* * *

Mivel a választmány és az elnökség költség kimelés okából is e határozatokat, kérelmeket más uton, mint a lapok útján alig fogja a tagok s általában a lelkésztestvérek tudomására hozhatni, legyen szabad e referáda befejeztével szives olvasóinknak ezeket újból is becses figyelmükbe ajánlani s őket arra kérni, hogy e kérelmeket készségesen teljesíteni s az egyesület s egyházunk ezen ügyeit így egyöntetűen előmozdítani sziveskedjenek.

Noszkó István
egyesületi titkár.

IRODALOM.

Wundt V., **Elemente der Völkerverpsychologie.** Grundlinien einer psychologischen Entwicklungsgeschichte der Menschheit. Leipzig (Kröner) 1913. 523 lap. Ára kötve 14 márka.

A nagyhirű lipesei böleselő a néplélektan kutatása terén korszakalkotó munkásságot fejtett ki. Tudományunk neve is új alkotás. E műve alapvető kutatásainak összefoglalása. Nála az emberiség psychol. fejlődésének összefüggő tárgyalása a fejlődés bölesletévé válik. Problemáit kölcsönös feltételezettségükben s egymásra való hatásukban teszi vizsgálódásának tárgyává, és pedig mindenütt tapasztalati és nem spekulatív módszer szerint haladva.

Feladatát egy tájékoztató beosztáson kívül, a melyben közelebbről a néppszichológia történetével s az ethnológiához való viszonyával foglalkozik behatóbban, 4 fejezetben oldja meg, a mi egyuttal az emberi szellemi élet 4 fejlődési fokozatának is megfelel.

Az első ismerteti a *primitív embert*. Ez az ősi természeti állapotban lévő és élő „vad ember,” a ki az állathoz hasonlóan a létért való küzdelemben éli napjait. Itt teljesen ellentétes felfogást mutat Hobbes és Rousseau, — előbbi a fenevadság és féktelen birvágy, utóbbi a béke állapotának mondja az ősi természeti állapotot. Ezt az embert nem ásatásokkal a föld alatt, hanem a földön észlelhető kulturális állapotában kell keresnünk. A pygmáák a Kongón, a Negritók a Philippineken, a Semangok és Senoiok Malakkán s a Weddák Ceylon szigetén, sőt bizonyos értelemben a busmannok is a föld legprimitívebb népei. Sorra egymásután ismerteti azután a primitív ember külső kulturáját, házassága és családja eredetét, társadalmát, beszélő

nyelvének kezdeteit, gondolkozását, vallásos hitét, művészetét s intellectuális és morális tulajdonosságait. Itt többi között meggyőző érvekkel vitatja az élethossziglan tartó monogámiát, mint a családi élet ősi alakját, s mélyen járó kritikával cáfolja az ellenkező felfogásokat, p. o. a polygamia és polyandria állapotainak hamis értelmezését. Az ethnologia is igazolja, hogy az igazi primitív népek szigorú s élethossziglan tartó házasságban élnek.

Sajátságos Wundt felfogása a primitív népek vallásának eredetéről. Tagadja, hogy akár e monothéismusban, akár pedig a természeti mythológiában volna a vallás eredete keresendő. Nincs a primitív népeknek olyan összefüggő égi mythológiája, a melyre a polytheismus vissza volna vezethető. „Az eddigi bizonyítékok szerint a primitív népeknél egy, vagy több istenben való hit nem található.” Ugy tudjuk, hogy mást mond az ethnologia. Ratzel szerint „religionlose Völker” nincsenek. Wundt szerint ellenben isten vagy istenekben vetett hit helyett csak varáz- és démonhittel találkozunk, s ennek sem forrása a kausális összefüggés szemlélete, hanem csak haláltól és betegségtől való félelem vágya. Ezen a ponton Wundt felfogása még megerősítésre szorul az ethnológusok részéről.

A második fejezetben a *totemista korszakot* ismerteti, a mely már komplikáltabb a maga kulturális vonatkozásaiban. Tanulmányozhatjuk Ausztrália, Amerikában (a honnan a totem szó is ered) és némely afrikai népeknél. Főbb kérdései: a törzsszervezet, az exagamia, a házasságkötés, a polygamia, vallásos hit, a testi lélek, a fetis, az állati és emberi ősök tisztelete, az istentisztelet s a művészet.

Az emberiség psychol. fejlődésének harmadik korszaka a *hősök és istenek korszaka*. Tudjuk, hogy Carlyle a hős típusnak legtágabb értelmezésével a hősök sorozatát az északi Odinnal kezdi és Shakespeare-l és Göthével végzi. Wundt odáig nem terjeszti ki a hősök korszakát. Jellemző sajátosága az egyéni személyiség előtérbe lépése, ép azért ez a korszak a sajátos értelemben vett vallások keletkezésének korszaka. A mint a hős a magasabb tulajdonokkal bíró ember, úgy az isten a fensőbb tulajdonokkal felruházott hős. A vallásos hit a hősök képére alkotta meg a maga isteneit, és nem megfordítva. A hagyományos mythologia itt javítandó. Mi Wundt felfogásának kiegészítéséül azt mondjuk, hogy nemcsak az ember, hanem maga az isten is s ő legfőképen az emberek vallásos nevelője s a hősök tisztelete magában véve még nem elégséges az istenképzetek kifejlesztésére. Az istentudat eredeti sajátosága az emberi léleknek.

Ez a korszak szüli a minden ízében nemzeti jellegű vallás mellett az államot s azokat a főbbi kulturformákat is, a melyek maig is a művelt emberiség iskoláját képezik. A törzsekből és családokból lesznek államok, népek stb. E korszak főbb kérdései: a külső kultúra, a politikai társadalom, a rendek és hivatások különbsége, a városok eredete, a jog keletkezése, köreinek elkülönítése, büntetőjogi alakjának kifejlődése, az istenek keletkezése, a hős mondák, a homogéniai és theogóniai mythoszok, a lélekben való hit és a túlvilág, s a kultúra és a művészet kifejlődésének gazdag világa. S a mint a kultusz az imában és az áldozatban, úgy a hős korszak művészete a templomban, kir. palotában, az eposzban, a drámában és a zenében jut kifejezésre.

Az emberiség fejlődési történetének tetőpontja „a humanitás kifejlődése“, a melyről Wundt művének utolsó fejezete szól. Serényen vallja, hogy „bár a humanitás utjain vagyunk, de azért még messze vagyunk ideáljának megvalósulásától“, és napjaink háborus világa nagyon rácsafol azon felfogásra, hogy „az emberiség története folytonos nevelői törekvés a valódi humanitás felé.“ Emberiség és emberiség annak jellemző sajátága véghetetlenül gazdag kulturája összes vonatkozásaiban. E korszak szülte a világbirodalmakat (Egyiptom, Róma stb.), a világkultúrát, (Nagy Sándor, hellenismus, renaissance), a világvallásokat (Buddhismus és a keresztyénség) s a világtörténetet, a melynek összefoglalója a történetbölcselet, mint az emberiség psychol. fejlődés történetének elmélete. A világtörténet eszméje szerzőnk szerint „das geschichtl. Bewusstsein der Menschheit selbst.“

Wundt e fogalmak mindegyikével külön szakaszokban foglalkozik. Bennünket közelebről a *világvallásokról* szóló felfogása érdekel. A világvallás legfontosabb ismertető jele „a személyes istenség fölemelkedése a személyiséget túlhaladó istenség felé“ (449. l.). Ez alapon aztán e korszakban az istenember fogalma hármasság fejlődési fokozatban jut kifejezésre. „Az elsón az istenember személyében szemlélt isten mellett háttérbe szorul az ember; a másikon előtérbe lép az ember s az istenember ideális emberré válik s végül a harmadikon az istenember egészen emberré lesz. Itt aztán közönyös, élt-e Jézus és Buddha vagy sem? A kérdés a történeti lehetőség s nem a vallási szükségesség kérdésevé lesz.“

Wundt szerint csak 2 világvallás van, s ez a *buddhismus* és a *keresztyénség*. (Az izlam egy egyszerű vallási keverék, s a zsidóság egy „lélt kultusz“.) Mindkettő kulturvallás és váltságvallás,

de teljesen ellentétes felfogással az élet lényegéről és céljáról. Mindkettőnek központja egy-egy ideális alkotó személyiség, a melynek későbbi istenítése a dogmában jutott kifejezésre. Előbbinek hibája annak pessimizmusa, utóbbinak előnye véghetetlen erkölcsi energiája és asszimiláló képessége. Jézus személyisége a vallásos néphit legigazibb típusa, míg a dogma a görög spekulatív szellem alkotása az evangelium talaján. Maga a keresztyénség is, mint a kiengesztelés és a megváltás vallása a történeti fejlődés eredménye, mely gondolatot kiegészítjük azzal, hogy az üdvnek is van története az emberiségben az isteni kijelentés történetében. E ponton Wundt psychol. fejlődése elméletét az isteni üdvtervek és célok keresztyén gondolatával kell kiegészítenünk az emberiség vallásos életfejlődésében. Történeti és ethnológiai adatok nem elégségesek a vallás életproblémájának megmagyarázására, s a félelem érzete és praktikus vágya sem elégséges a vallás eredetének felkutatására. Tudásának sokoldalúsága mellett is a vallás kérdésében meggyőzőbbek Bucken vallásbölcseleti- és történeti fejtegetései.

Dr. Szlavik Mátyás.

„**Levelek a haretérre.**“ (Irtá: Dr. Vitérész József. Megjelent Nyiregyházán Jóba Elek kiadásában. Ára: 2 K.) A magyar háborus irodalom napról-napra szélesebb, bővülő kórusába, mely eddig főleg a két szárnyon, a lirain és a bölcseletkőn szólalt meg a legerőteljesebben, egy új, nemes, finom hangot vegyít ez a 94 oldalas művecske. Szerzője előszavában kijelenti, hogy a háboru után várt, eljövendő nagy nemzeti megújulásra dolgozott; a megépülendő „fenséges épülethez kívántam én is“ — mondja — „hozzájárulni a magam egy-két kicsi téglájával“. Latolgotom ezeket a téglákat: tiszta, érces a csengésük, nagyfoku a keménységük, mesteri kéz szoritotta formába. Nem tudom hamarjában: mi az értéke; az-e, ami szép, az-e a mi bölcse, az-e ami kemény, erős e gondolatokban, e látásokban? Kedves, ötletes és már eleve hangulatot keltő a keret, melybe e gondolatokat, ezeket a „téglákat“ befoglalta: egy apa, egy fiát az apai szeretet melegségével, áldozatos önzellenségével haretéren küzdő fiához. Amit tisztán és és mélyre látó szem meglát a jelen változatos eseményeinek torlódásában, amit prófétai hittel a jövő ajtaján kikopogtat, amin magyar lelke hol ujjongó örömmel, hol keserű elborulással, hol büszkeséggel, hol felháborodással elmereng, egy-egy formás, okos levélben megírja a fiának. A fiának A múlt gyermeke a jelen gyermeke: a jelen a jövőnek. Néha a szép, stilusos

mondatok egymáshoz füzése nem elég a hevesedő érzések közlésére, a böleselő tanító szava átesendül a költő énekébe, itt-ott lanton pengeti el mondani valóját. A kötet végén két önálló verses közlemény is van.

Könyvéről maga a szerző mondja „együtt-született a változó eseményekkel, és hangulatokkal, együtt érez ezer meg ezer család aggodalmaival és reményeivel“. Együtt született a háborúval és együtt él a háboru hatásaival. Ha a jövő hisztorkusa beleakar pillantani majd a multba halványuló és emlékekké halkuló jelen lelki életébe, ezeken a leveleken keresztül belát a hadban álló magyar nemzet lelkébe. Egy apa szive dobban meg bennük, mégis úgy ver az a sziv, ahogy a háboru keze alatt ezer és ezer sziv mozdult, ütődött, melegedett és riadt meg. Keresztmetszete az egymás fölé rétegeződött háborus lelki élményeknek.

Maga a kis mű egy szép, teljes hadi szolgáltatás. Szerzője teljesítette szülői és hazafiai kötelességét — emberül derekasan.

Ilyen apák és ilyen fiak kellene nekünk!
Üdv nekik! D. L.

BELÉLET.

Lelkészhálasztás. A *csővári* (Pest m.) ev. gyülekezet a Jeszenszky Gyula távozásával megüresedett lelkészi állást március 19-én töltötte be. A hívek egyhangu bizalommal Banczik Aladár rimakokovai segédlelkészt választották meg lelképásztorukká. Isten áldása legyen az ifju Timotheus minden munkáján.

Lelkészi meghívás. Izsákfalva (Szepes m.) ev. egyházközség, melynek lelkésze a nem régen elhunyt Lipták Tivadar volt, *Hönsch* Ede jelenlegi kakaslomniczi segédlelkészt hívja meg lelkésziül. Melegen üdvözöljük az egyházat is, az új lelkésztfestvért is.

Halálozás. *Koncsek János* sajtórédei nyug. lelkész 1916 évi március hó 18-án 83 éves korában meghalt. A tiszai ev. egyházkerületnek ezidőszerint a legidősebb lelkésze volt. 1916 január 1-től vonult nyugalomban csak igen rövid ideig élvezte a jól megérdemelt nyugdíjat. Nyugodjék békével.

A harangok átvétele. A vk. miniszter arról értesíti az egyházi főhatóságokat, hogy a harangok a hűbvezetőség részére leendő átvétele rövid időn belül meg lesz kezdhető. A felajánlott harangok kilogrammjáért négy koronát fog a hadikincstár megtéríteni. — Az átadás, illetve átvétel módjait a miniszter már megállapította s ezek a lelkészi hivatalokkal hivatalos uton lesznek közölve.

A **soproni gyülekezet** tekintettel az uralkodó drágaságra három lelkészének egyenként 600 korona, azon tanítóinak kik az államtól háborus segélyt nem kaptak egyenként 400 korona, a pénztárnoknak és konventjegyzőnek egyenként 500 korona, az egyházfiaknak pedig személyenként 100 korona, tíz havi részletben esedékes, háborus segélyt szavazott meg. Elhárította továbbá a kárpáti harcokban megromgált oitani evang. iskolák helyreállítását s erre a célra 9107 koronát szavazott meg a Palló-féle alapítvány tartalék alapjából. Így egyházunk ezen nagy jóltevőjének Palló Sándornak lelke még ma is mentő és fentartó erőnek bizonyul, a háboru okozta pusztítások között is!

Az Igehirdető áprilisi számának tartalma: Mészáros János: Nehéz bőjtünk, Duszik Lajos: Mi pedig Krisztust predikáljuk. — Háboru idején. Szücs József: Jézus siralma. — Dirágvásárnap. Dr. Szeberényi Lajos Zs.: Kereszt a Golgotán. — Nagypénteki. Dr. Tóth Lajos: Imhol a te Fiad! Imhol a te anyád! Nagypénteki. F. Darga Lajos: Föltámadott az Ur! — Husvét. Dr. Tóth Lajos: Az igazság ellenségeinek kitartása, híveinek bártortalansága. — Husvét. Kiss Samu: Az emmausi tanítványok. — Husvét.

NAGYPÉNTEKI PASSIO

Fordította és összeállította

TÖRTELI LAJOS

ev. lelkész.

Ára 30 fillér, legalább 50 példány vételénél

20 fillér.

Rendelések **Scholtz Testvérek** könyvkereskedésébe Budapest, IX. Ferenc körút 19-21 intézendők. 3-3

Konfirmandusok kátéja

Irta: Raffay Sándor.

Pályadíjat nyert mű. Negyedik javított kiadás.

Ára kötve 40 fillér,

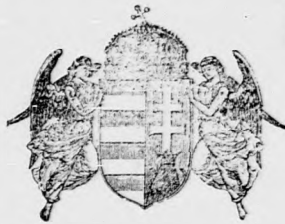
Kapható:

Kóka Lajos

könyvkereskedése

Budapest, Kamermayer-Károly-u. 1.

Legélszerűbb az összeget postautalványon vagy levélhez mellékelve bélyegeken beküldeni. Portóra 30 fillért kérek.

NOGOTNY ANTAL FIA

harangöntőde és
vasharanglábgyár
Temesvár, Gyár-
város.

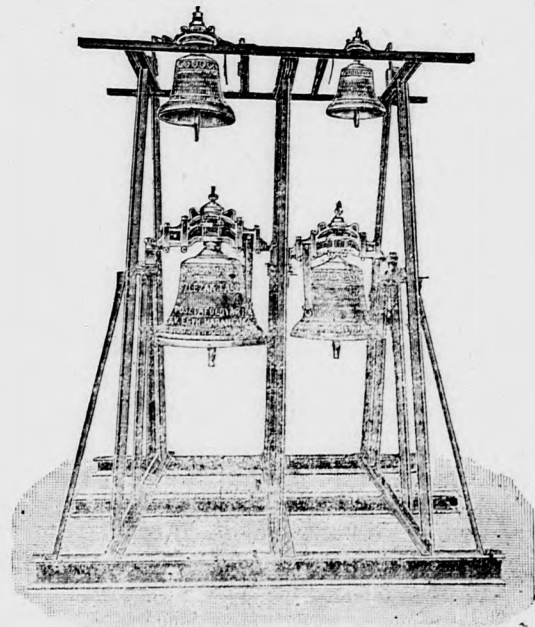
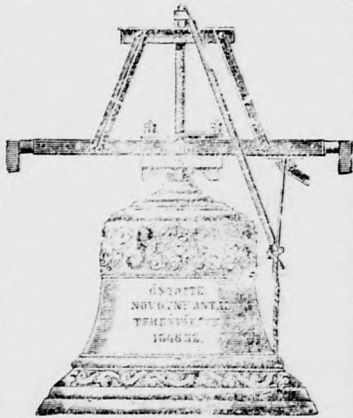
Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modoru áfilyukasztoft harangjait,

melyek felső részükön a hegedűéhez hasonló 8 alakú nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangokat adnak, mint a régi modoruak. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelést és vertvas haranglábakat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1886. orsz. kiállításon miniatür nagy érremmel kitüntetve.

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harangöntő, harangfelszerelés és harangállvány gyára
Budapest, VI. ker. Frangepán-u. 77

Pontos és legjobb órák 5 évi jótállásra!

Egyházi szentedények, urvacsora-kelyhek, keresztelő kannák, oltári gyertyatartók, borkancsók. — Arany és ezüst ékszerek, evőeszközök, chinaezüst disztárgyak részletfizetésre is kaphatók.

Javításokra s vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. — Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

POLGÁR KÁLMÁN,

műórás és ékszerész, az ev. ref. egyházak szállítója.

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 5. SZ. I. EM.

Pontos kiszolgálás!

Jutányos árak!

Boros-nyomda Rákosligetén. Budapest mellett.